

Szellemi forradalom – a felvilágosodás

Felvilágosodás: A XVIII. század eszmerendszere. Angliában bontakozik ki, majd Franciaországban teljesedik ki.

Előzménye: a természettudományok fejlődése és a racionalizmus (ésszerűség)

A korábbi vallási alapú világképet, melynek lényege a változatlanóság elavultnak tartották, úgy gondolták minden változik, fejlődik.

Az élet minden területét át akarták vizsgálni a természeti törvények, a józan ész szempontjából, ezt nevezzük **racionalizmusnak**.

Angol felvilágosodás:

John Locke azt hirdette, hogy az ember természeti jogait (szabadság, élet, tulajdon) önkéntes szerződésben átruházta az államra. Ez a társadalmi szerződés. Legtökéletesebb államformának az angol alkotmányos monarchiát tartotta.

Francia felvilágosodás államelméletei:

a) Montesquieu: Felfogásának lényege a **hatalommegosztás elve**, azaz a törvényhozói, a végrehajtói és a bírói hatalmat el kell választani egymástól úgy, hogy hatalmi ágak egymást ellenőrizzék. A hatalmat a nép választott képviselők útján ellenőrizze. (közvetett demokrácia)

b) Rousseau: Államelméletének lényege a **népfelség elve**. Szerinte a hatalmi ágakat nem kell szétválasztani, mivel ha a nép hoz minden döntést, a hatalom nem szorul ellenőrzésre. Elvetette a képviselet elvét is. A társadalom bajait a magántulajdon okozza.

A felvilágosodás hatásai:

a) A korszak ismereteit az **Enciklopédiában** foglalták össze. (Diderot)

b) **deizmus:** Isten megteremtette a világot, de a működésébe nem avatkozik bele.

A kor közgazdasági elmélete:

A korszakban a merkantilizmust felváltja a **fiziokratizmus**. E felfogás szerint az állam ne avatkozzon be a gazdaságba, csak biztosítsa a tulajdon szabadságát és a vállalkozás szabályait. A gazdaság fejlődését a szabad verseny biztosítja. A mezőgazdaság a fő ágazat, de a liberálisok szerint a kereskedelem és az ipar is fontos.

Amerika és a gyarmati világ tétel

Előzmények:

Az amerikai kontinens É-i részének első gyarmatosítói (gyarmat = az anyaországtól távol eső, birodalomhoz csatolt terület) spanyolok, a franciák (pl. Kanada) és a hollandok (pl. Új - Amszterdam = New York) voltak.

Az angolok, elsősorban a puritánok 1640 után kezdtek megjelenni (üldöztetés: vallási okokból kénytelenek elhagyni hazájukat). Az őslakos indiánokat fokozatosan kiszorították a vadászterületeikről. Egy részüket véres küzdelemben megölték, másokat a fehérek által behozott betegségek pusztítottak el. A XVIII. századra É - Amerikában 13 angol gyarmat jött létre, amelyeknek típusai:

<u>északi gyarmatok</u>	<u>déli gyarmatok</u>
-a föld magántulajdonban van	-a föld az uralkodó és az állam tulajdona
-kisbirtokrendszer	-nagybirtokrendszer
-a gyarmatok önkormányzattal bírnak	-a gyarmatokat kormányzó irányítja
-farmergazdálkodás: vagy maga vagy bérmunkás műveli a földet	-ültetvényes gazdálkodás: rabszolga műveli a földet
-kukorica és gabonafélék a jellemzőek, amelyeknek felvevő piaca Közép - Amerika és Európa	-gyapot, cukornád és dohány a jellemző, amelyek felvevő piaca az anyaország

A XVIII. században a gyarmatoknak külön-külön szorosabb volt a kapcsolatuk az anyaországgal, mint egymással. Megkezdődött azonban az amerikai belső piac kialakulása (északon ipar, délen marad a mezőgazdaság), ami szükségessé tette a gyarmatok szövetkezését. Ennek elindítója: *Benjamin Franklin*.

Anglia azonban gyarmatait nyersanyagtermelő és árufelvevő piacnak tekintette, s nem volt érdeke az amerikai ipar fejlődése. A gyarmatok és az anyaország közötti további ellentétek kiéleződését elősegítette a francia-angol gyarmati háború (1756 - 1763), melynek következtében az angolok a franciákat kiszorították a kontinensről. Ezután London a szigorúbb gyarmatpolitika mellett dönt (e háború után ugyanis pénzügyi nehézségekkel küzdött): megkezdték a gyarmati közigazgatás kézbe vételét, a brit parlament adókat, vámokat vetett ki.

Konfliktusok

1. angolok:

- növeli a vámokat és az adókat, pl. teavám, bélyegtörvény (minden jogi és kereskedelmi dokumentumot, újságot, évkönyvet a hatóságtól kiváltott okmánybélyeggel kell ellátni)
- beszállásolási törvény (a gyarmati lakosság köteles szállást és ellátást nyújtani a brit sereg katonáinak)
- megtiltja, hogy az amerikaiak az Appalache-hegységtől nyugatra települjenek

- törvénytelennek nyilvánították a papírpénz kibocsátást a gyarmatokon.

2. amerikaiak:

- megtagadják az adók, vámok fizetését, pl. 1773. bostoni teadélután (3 hajó rakományát a tengerbe szórják)
- bojkottálták az angol árukat, azaz nem vásárolták meg, így veszteségeket okoztak az anyaországnak
- követelik, hogy amerikaiak is bekerülhessenek a parlamentbe
- követelik, hogy csak a hozzájárulásukkal lehessen adót szedni (kimondják a „képviselő nélkül nincs adózás” elvét).

1774-ben Philadelphiában összeült az amerikai gyarmatok első kongresszusa, a britek lépéseit törvénytelennek minősítették, nyilvánították a gyarmatok jogát az önálló törvényhozásra és szövetségre léptek egymással.

Erre III. György angol király bejelentette, hogy az amerikai kormányzat a lázadás állapotában van és nem hajlottak az engedményekre.

A következő évben megkezdődtek a fegyveres összecsapások.

Függetlenségi háború (1775 - 1783)

A háborúban az erőviszonyok az angoloknak kedveztek, mert jól felszerelt és kiképzett hadseregük volt, hatalmas flottájuk, és számítottak az amerikaiak egy részére is, a loyalistákra (= angolokat támogató amerikaiak).

Ugyanakkor az amerikaiak patrióta (hazafiak) serege jól alkalmazta a szétszórt alakzat taktikáját, amelyet az indiánoktól tanult, és számíthatott a lakosság támogatására az utánpótlás tekintetében.

1. szakasz:

- A fegyveres küzdelmek 1775-ben indulnak *Lexington*-nál.

-1776. júl. 4-én a kongresszus elfogadta a Függetlenségi Nyilatkozat-ot, melyet *Thomas Jefferson* fogalmazott meg, és nyilvánította a gyarmatok függetlenségét. Ezzel megszületett az új állam, az Amerikai Egyesült Államok. Ezen kívül hitet tett az emberi szabadságjogok és a képviselői kormányzat mellett. (A Függetlenségi Nyilatkozat első változatában szerepel a rabszolgaság eltörlése is, de annak érdekében, hogy a déli gyarmatok a függetlenségi háború mellett kitartsanak, ezt törölték.)

- A hadsereg főparancsnoka *George Washington* lesz.

- Az amerikaiak 1777-ben *Saratoga*-nál aratták első jelentős győzelmüket, amely után a franciák és a spanyolok, majd a hollandok is szövetséget kötöttek velük.

2 szakasz:

- 1781-ben *George Washington* vezetésével *Yorktown*-nál fölszámolták az utolsó angol hadsereget.

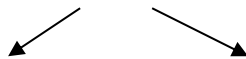
- 1783-ban megkötik a versailles-i békét, amiben az angolok elismerték az Egyesült Államok függetlenségét.

Az alkotmány

1787-ben Philadelphiában ült össze az Alkotmányozó Gyűlés és megalkotta az Egyesült Államok alkotmányát. Ennek lényege:

- az USA szövetségi köztársasággá alakul
- a végrehajtandó hatalom 4 évre a választott elnök kezébe kerül, akit megbízatása lejártá előtt nem lehetett megbuktatni
- a törvényhozó hatalom a választott képviselők alkotta képviselőház és a szenátust (együttesen: Kongresszus) illetve meg: a képviselőházba a tagállamok lakosságuk számarányának megfelelően választottak képviselőket, a szenátusba pedig minden tagállam küldhetett két delegáltat

Kongresszus

SZENÁTUS	KÉPVISELŐ HÁZ
- 30 év feletti férfiak	- 25 év feletti férfiak
- tagállamok törvényhozása választja	- lakosság számarányának megfelelően
- államonként 2 fő	

- a bírói hatalom a Legfelsőbb Bíróság kezébe került, aminek a tagjait az elnök nevezi ki élethossziglani időtartamra

Ezekkel megvalósult a hatalmi ágak szétválasztása (Montesquieu - felvilágosodás)

Továbbá teljesen szétválasztották egymástól az államot és az egyházat, a világon elsőként.

1791-ben megszülettek az első kiegészítések: a szólás-, a sajtó-, a gyülekezési szabadság, valamint az egyház és állam szétválasztása.

A hatalmi egyensúly százada

Az egyensúlypolitika a 18. századra jellemző, elsősorban Angliára.

Célja: a hatalmi egyensúly fenntartása, hogy gyarmatosítani tudjon, ezért

szövetségeket keres
Habsburg Birodalom
Poroszország

és

beavatkozik a korszak európai háborúiba
spanyol örökösödési háború
osztrák örökösödési háború
hétéves háború

Angliában a polgári forradalom (1640-1689) megteremti az alkotmányos monarchiát:

Az 1689-es Jognyilatkozat lefektette az alkotmányos monarchia alapelveit:

- a törvényeket a parlament hozza
- a végrehajtásért a kormány felelős
- cenzusos választójog van érvényben

Német-római Birodalom

A harmincéves háború után több kisebb-nagyobb államból áll, amelyek közül Poroszország és Ausztria emelkedik ki.

A korszakban a **merkantilista gazdaságpolitika** és a **felvilágosult abszolutizmus** jellemző rájuk. A **felvilágosult abszolutizmus** olyan kormányzati rendszer, ahol az uralkodók a felvilágosodás eszméinek a hatására reformokat vezetnek be a gazdaságban, az oktatásban, egészségügyben, de alapvetően nem változtatnak a kormányzati rendszeren. Kísérletet tettek a nemesek megadóztatására és védtek a jobbágyokat a túlzott földesúri terhektől, hogy az állami adókat is meg tudják fizetni. Pl. Poroszországban II. Nagy Frigyes, Ausztriában Mária Terézia, II. József uralkodására jellemző. Poroszország a reformokkal nagyhatalommá vált.

IV. Oroszország

Despotikus hatalom van, ahol a cár uralmát semmi sem korlátozza, de a 18. században II. (Nagy) Katalin felvilágosult reformokat próbált bevezetni. Célja az Orosz Birodalom terjeszkedése, ezért Ausztriával és Poroszországgal felosztják Lengyelországot. (1772-1793-1795)

(TK. 13-14. ábra elemzése)

Meghiúsult reformok és forradalmak Franciaországban

Az abszolútizmus válság:

A 18. században Franciaországban az **abszolútizmus** válságba került. XV. Lajos alatt a gazdaság még gyorsuló ütemben fejlődött. Nőtt a népesség, a belső piac növekedése, a gyarmatosítás a kereskedelem bővülését eredményezte. Állami beavatkozással manufaktúrák alakultak (luxusiparban, a vasiparban és a bányászatban).

Viszont a külpolitika miatt, mivel minden nagyobb európai háborúba beavatkozott, magas az államadóság.

A társadalomra jellemző, hogy a városi polgárság erősödik, az arisztokraták királyi kegydíjakból tartották fenn magukat. A vidéki nemesség szerény körülmények között él és a parasztság a növekvő adók miatt egyre nyomorog.

XVI. Lajos (1774-1792) kezdetben nem változtat elődje politikáján, így az adóság tovább nőtt és az állam pénzügyi csődbe került. A rossz termés miatt a nép évek óta éhezik. A pénzügyi válság kezelésére az uralkodó 1789 májusára összehívta a rendi gyűlést, amely 1614 óta nem ülészik.

A rendi gyűlésen a rendek (1. rend a főpapság, 2. rend a nemesség, a 3. rend a polgárság) szembekerültek egymással. Az első két rend ragaszkodott a hagyományokhoz: a rendek külön ülészek és rendenként szavazzanak, míg a 3. rend együttes szavazást és az első két renddel egyenlő számú képviselőt akart. A kormányzat duplájára emelte a harmadik rend képviselőinek számát, de megmaradt a rendenkénti szavazás. Erre a 3. rend Alkotmányozó Nemzetgyűléssé alakul át, és megesküdtek addig nem oszlatják fel magukat, amíg alkotmányt nem kapnak. (labdaházi eskü)

Az események következtében Párizsban nőtt a feszültség, az uralkodó megnövelte a hadsereg létszámát. A polgárság létrehozta a nemzetőrséget és az új városi tanácsot és 1789. július 14-én elfoglalta a zsarnokság jelképét, a Bastille-t. XVI. Lajos elismerte az új hatalmat és a vezetőket, így győzött a forradalom.

Kísérlet az alkotmányos monarchia megszilárdításra

Az alkotmányos monarchia időszaka: (1789. július 4. -1792. augusztus 10.

A párizsi forradalom hatására a vidék is megmozdul. Ez a „nagy félelem időszaka” a parasztok a nemesekre támadnak.

Az egyház, a nemesség lemond a kiváltságairól, az adómentességről, eltörlik a jobbágyok szolgáltatásait, ezzel megszűnik a feudális kiváltságjogok. Kiadják az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát, amelyben megjelennek a felvilágosodás eszméi:

XVI. Lajos nem írja alá a törvényeket, mert azt szerette volna, ha vétőjogot kap. Ezért a nép újból lázad, „asszonyok menete”. A királyt Versailles-ból Párizsba viszik.

Az abszolutizmus bukásának döntő oka a pénzügyi csőd volt. A csőd megoldását az egyház vagyonának a kiárusításával és assignaták¹ kibocsátásával próbálták megoldani.

1791-ben megszületik az alkotmányos monarchia működését biztositó alaptörvények, az új alkotmány. Ebben érvényesülnek a korszak alkotmányos elvárásai:

- polgári szabadságjogok biztosítása
- a hatalmi ágak megosztása
- cenzusos képviseleti rendszer
- választott bíróságok

Politikai klubok alakultak. Befolyásolták a közvéleményt.

- A legjelentősebb a **jakobinus** klub volt. Vezetője Robespierre volt.
- **királpártiaknak**: a régi rend hívei, főként arisztokratákból és nemesekből állt
- **alkotmányos monarchisták**: a változásokat támogatták, nemességből, arisztokratákból és a nagypolgárokból kerültek ki
- **girondiak**: a közép-és kispolgárokat képviselték, vezetőjük Danton

A girondiak és a jakobinusok radikális eszméket vallottak.

Az uralkodó hatalmának visszaállítását az európai feudális hatalmak beavatkozásától remélte. El akarta hagyni az országot, de lebukott „a monarchia halottas menete”. Miután felesküdik az alkotmányra visszahelyezik pozíciójába.

¹ assignaták kibocsátása: kamatozó utalvány, kezdetben egyházi földek vásárlására használták, később pénzként funkcionál, idővel értéktelenedik

A forradalom zsarnoksága megszületése

A király szökési kísérlete után Párizsban fokozódott a nagyhatalmak beavatkozásától való félelem. (1791 augusztus) Az osztrák császár és a porosz király kiadja a **pillniti nyilatkozatot**, amelyben megkérik az európai uralkodókat közösen lépjenek fel a francia király megsegítésére.

Megalakul a Törvényhozó Nemzetgyűlés. A király girondiakból álló kormányt nevez ki, (1792. március), aki hadat üzen a Habsburg birodalomnak.

Kezdetben vereséget szenvednek a franciák. A nép megostromolta a királyi palotát (Tuillériákat). A királyt megfosztották a hatalmától ezzel megbukott az alkotmányos királyság. Új törvényhozó hatalom alakul, a Konvent. Az új államforma köztársaság lett.

Köztársaság (1792. augusztus 10. – 1793. június 2.)

A franciák győznek Valmy-nál. **1793. (január 21.) a király pere • XVI. Lajost kivégezték.** A franciák újabb sikereket értek el, ennek következtében az angolok franciaellenes koalíciót hoznak létre. A francia sereg nem tud ellenállni a minden irányból érkező támadásnak. A nép is elégedetlen (újoncozás, adók növelése), parasztfelkelés tör ki. A jakobinusok átveszik a hatalmat.

Jakobinus diktatúra: (1793. jún. 2. - 1794. júl. 27.)

Robespierre, vezetésével forradalmi terrort vezet be. A külső támadásokat visszaverik, DE a diktatúra felszámolta saját tömegbázisát. 1794. Robespierre –t kivégzik, ezzel LEZÁRUL a francia forradalom.

A direktórium időszaka (1794. július 27.-1799. november 09.)

Felszámolták a diktatúra kivételes törvényeit. Békét kötöttek. Új alkotmányt dolgoztak ki. A törvényhozás kétkamarás, a végrehajtó hatalom az ötfős Direktórium kezében volt.

Napóleon birodalma és bukása

Napóleon 1799-ben államcsínyt hajtott végre és egyeduralkodóvá építette ki az új államforma: **konzultátus** (1799-1804) lett.

Belpolitikája: új alkotmányt dolgozott ki, teljes hatalmat kapott, és első konzulként irányította az országot. A társadalom többsége elfogadta, mert békét és nyugalomra vágytak. Polgári társadalmat alakított ki. A pápasággal konkordátumot (egyezményt) kötött, véglegesség vált az egyház és az állam szétválasztása. **1804-ben császárrá koronázta magát.**

Külpolitikája: Fő ellenfelének Angliát tekintette, a háborúk mellett kontinentális zárlattal akarta megtörni az erejét mindhiába.

kontinentális zárlat: kizárták az angol kereskedőket az európai kikötőkből
Európai hegemóniára törekszik.

Napóleon hadjáratai:

- első hadjáratai:
 - Észak-Itália (legyőzi a Habsburgokat) (1797)
 - Egyiptomi hadjárat (1798-1801) Angliával kerül szembe, meg akarja szerezni a brit gyarmatokat,
- 1805-től újabb háborúkat folytat,
 - Austerlitz (1805) „a három császár csatája” francia, Habsburg, orosz, Napóleon győz
 - **1805. Trafalgar: Nelson megsemmisíti a francia flottát**
 - 1809. ismét legyőzi az osztrákokat, az **osztrák császár lányát, Mária Lujzát feleségül veszi**
 - **1812. Oroszország elleni hadjáratát: cél a teljes európai hegemónia megteremtése, Borogyinónál győz, de hiába foglaltak el a Moszkvát, az oroszokat nem adták meg magukat. A közeledő tél visszavonulásra készítette, de a Nagy Hadsereg teljesen megsemmisült.**
 - **1813. Lipcse "népek csatája" - legyőzik, és Elba szigetére száműzik**
 - **1815-ben visszatér Franciaországba, Waterloo-nál, teljes vereséget szenved, lemond - Szt. Ilona szigetére kerül. itt fog meghalni.**

Bukásának oka:

Miközben hozzájárult a feudalizmus rendszerének bomlasztásához, restaurációra törekedett, saját családtagjaiból fabrikált uralkodókat+ új államokat hozott létre (új határok)

A klasszikus ipari forradalom tétel

Ipari forradalom: Az iparban bekövetkező gyors radikális változás, melynek során a manufakturális termelésből kialakul a gépekkel dolgozó gyáripár. Megjelenik egy új üzemforma, a gyár, ahol a munkások a gépekkel termelnek.

1780 körül indul Angliából. Első hulláma 1850 körül lezárul, ezt nevezzük klasszikus ipari forradalomnak.

Szakaszai:

- **I. vagy klasszikus ipari forradalom:** a XVIII. sz. utolsó harmadától a XIX. sz. 50-es éveikig tart. Angliában, a Németalföldön és Franciaországban a legjellemzőbb.
- **II. vagy „az egyenlőtlen fejlődés” időszaka:** a XIX. sz. 70-es éveitől az első világháborúig tart. Központjai az USA és Németország.
- **III.:** A két világháború közötti időszakot öleli fel. Itt kezdődik el a fogyasztási javak tömegtermelése. (személygépkocsi, rádió, háztartási gépek)
- **IV. vagy tudományos, technikai ipari forradalom:** a második világháborút követően az 1970-es évekig tart.
- **V. vagy információs ipari forradalom:** az 1980-as évektől egészen napjainkig tart és a számítástechnika hétköznapijává válása jellemzi.

A klasszikus ipari forradalom

Előfeltétele:

1. a mezőgazdaság átalakulása (ez részben előfeltétele, de részben következménye is az ipari forradalomnak)

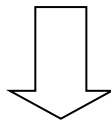

Angliában már a forradalom előtt fejlődésnek indult a mezőgazdaság: a legelőket feltörték, a vizenyős területeket kiszárították, trágyáztak, takarmányt termeltek és megnőtt az állatállomány, alkalmazni kezdték a vetésforgót. Így a mezőgazdaság képessé vált arra, hogy csökkenő mezőgazdasági népességgel növekvő városi lakosságot tartson el.

Továbbá a földterületek koncentrálódása tökefelhalmozásra adott lehetőséget, így sor kerülhetett gépesítésre (vetőgép, aratógép, eke tökéletesítése) is.

A mezőgazdaság munkaerőt is biztosított az ipar számára, hiszen a föld nélküli parasztok egy része átáramlott az iparba.

2. infrastruktúra változása (ez részben előfeltétele, de részben következménye is az ipari forradalomnak)

A társadalmi - gazdasági tevékenység zavartalanítását biztosító alapvető létesítmények rendszere: pl. közlekedés, hírközlés, egészségügy, lakás, közművesítés.

A bankok megkezdik tökekihelyező tevékenységüket, tehát részt vesznek a beruházásokban. 1694-ben megalakul az Angol Bank. Tőzsdék jönnek létre, amelyek lehetnek árutőzsdék, vagy értéktőzsdék. Morse feltalálja a távírót. Kieépülnek a vasútvonalak és kieépül a közúthálózat².

² Mac Adam „makadámút”-ja.

Folyamata:

az ipar átalakulása

- **A textilipar forradalma:** A gépesítés a tömegfogyasztási cikkek előállításában kezdődik. Az egyetlen tömegfogyasztási cikk, amelyre folyamatosan igény van: a ruházat. A textilipar vált az angliai ipari forradalom húzóágazatává.

Találmányok:

1733. John Kay: repülő vetélő
1764. Hargreaves: „fonó Jenny” = fonógép
1787. Cartwright: szövőgép
1805. Jacquard: mintás szövés.

- **A gőz forradalma:** A gőz hajtóerejét már régóta ismerte az emberiség, de gépek meghajtására csak az a tökéletesített változata volt alkalmas, amelyet James Watt szabadalmaztatott 1769-ben.

Találmányok:

1769. James Watt: gőzgép
1807. Fulton: gőzhajó
1825. Stephenson: gőzmozdony³

- **Gépek előállításának gépesítése:** A műszerészek kézi szerszámokkal gyakorlatilag bármilyen szerkezetet elő tudtak állítani, de lassan és drágán. A gépek iránti növekvő kereslet kifizetődővé tette a sorozatgyártásukat. Bevezették a szabványokat (szabvány = kötelezően egységes méret.)

Találmányok: forgácsológép, 1797. Maudslay: esztergapad, fűrőgép, marógép.

Ezzel a folyamattal zárul az ipari forradalom első szakasza le.

A korszak fontos jellemzője a társadalom átalakulása:

- két fő réteg lesz: burzsoázia és a munkásság

burzsoázisa: a termelőeszközök jelentős része a kezében van, a bérmunka révén értéktöbbletet sajátít ki, vállalkozó

munkásság: termelőeszközökkel nem rendelkezik, létfenntartása érdekében munkaerejét áruba bocsátja

- polgárság megerősödik.

Az ipari forradalom következményei:

- **demográfiai robbanás:** (egyben feltétel is) az éhínség megszűnése, a higiéniai viszonyok javulása következtében robbanásszerűen nő a népesség. A mezőgazdasági népesség fogy, népességmozgást indul meg az iparvárosokba és kivándorlás Amerikába.
- **városiasodás:** iparvárosok és milliós nagyságú városok jönnek létre
- **környezetszennyezés**

³ Először Stockton és Darlington között közlekedett.

Az ipari forradalom és következményei

A manufaktúrát felváltja a gyáripár, ahol a munkások a gépekkel termelnek.

1780 körül indul Angliából. Első hulláma 1850 körül lezárul, ezt nevezzük klasszikus ipari forradalomnak.

Előfeltétele:

1. a mezőgazdaság átalakulása
2. infrastruktúra változása

Folyamata:

az ipar átalakulása

- **A textilipar forradalma:** fonás és a szövés gépesítése
- **A gőz forradalma:** a gőzgép feltalálása hatással volt a közlekedés fejlődésére (gőzhajó, gőzmozdony)
- **Gépek előállításának gépesítése:** Ezzel a folyamattal zárul az ipari forradalom első szakasza le.

Az ipari forradalom következményei:

- A társadalom átalakulása
- demográfiai robbanás
- városiasodás
- környezetszennyezés

A XIX. század uralkodó eszméi

Liberalizmus: (szabadelvűség)

- a kapitalista vállalkozó polgárság ideológiája,
- Politikai eszménye a polgárok olyan szabad állama, amelyben a törvényeket a választott képviselők által álló parlament hozza. A törvények végrehajtása a parlamentnek felelős miniszterek feladata. A polgári államban megvalósulnak a polgári szabadságjogok. (szólás, -sajtó-, gyülekezési szabadság)
- a gazdaságban a szabad versenyt hirdette
- forradalmi irányzatnak számít, mert fellépett a kiváltságok, az egyenlőtlenségek ellen

Nacionalizmus:

- a latin nemzet szóból származik
- A nacionalizmus célja a polgári nemzeti államok létrehozása. A nemzethez való tartozás alapja a közös szülőföld, a közös nyelv, a közös hagyományok, szokások. A független polgári nemzetállam megteremtésének első lépése a nemzeti kultúra megteremtése.

Konzervativizmus:

- Nem értenek egyet a gyors változásokkal.
- Elutasította a forradalmi átalakulás szükségességét.
- A hagyományokra építő, fokozatos fejlődést állította szembe a forradalommal.
- Főleg Angliában jelentkezett, mivel itt nem radikális átalakulással, hanem reformokkal, szerves fejlődés eredményeképpen alakult ki a polgári rendszer.

A társadalom átalakulása:

Az ipari forradalom után átalakul a társadalom. A születési jogok és kiváltságok helyett a **vagyon** határozza meg a társadalmi helyzetet.

Kapitalista társadalom:

- **tőkés:** az összeolvadó földbirtokosból és a pénzarisztokratákból kezd kialakulni
- **középréteg:**
 - kisebb vállalkozók
 - értelmiség
- **munkásság:** a legnépesebb csoport, gyárakban dolgoznak rendkívül rossz körülmények között

A társadalmi igazságtalanságok, a munkások problémáinak megoldása keltette életre a szocialista eszméket.

szocializmus: azoknak az eszmeáramlatoknak a neve, amely szerint a társadalmi problémákat az egyéni törekvések háttérbe szorításával, a magántulajdon felszámolásával és a javak közös elosztásával lehet megteremteni. Mindezt az állam szerepének növelésével szeretné elérni. Irányzatai közül **Marx és Engels** által megfogalmazott **kommunista** vagy **marxista** elmélet volt a legkidolgozottabb.

Kommunizmus: kizsákmányolástól mentes társadalom, ahol nem létezik államhatalom.

A Kommunista Kiáltványban kifejtik:

az „osztályharc elméletet” az újkorban ez a proletariátus és a burzsoázia közötti ellentét cél: az osztályok nélküli társadalom, ahol a munkásság forradalommal proletárdiktatúrát hozna létre. (munkásuralom)

Hatalmi politika és forradalmi hullámok a XIX. század első felében

Bécsi kongresszus (1814-1815): az európai nagyhatalmak a napóleoni háborúk után tartott konferenciája

Célja: visszaállítani az európai dinasztikák hatalmát és a leállítani a forradalmi folyamatokat. A hatalmi viszonyok rendezése, az egyensúlyi helyzet megteremtése.

1815. Szent Szövetség:

a bécsi kongresszuson a feudális nagyhatalmak megkötik a Szent Szövetséget

Alapítói: Oroszország (I. Sándor)
Ausztria (I. Ferenc)
Poroszország (III. Frigyes Vilmos)

Csatlakozik hozzá a kontinens több jelentős uralkodója, kivéve Anglia, és a pápa.

A szövetség fő irányítója az osztrák Metternich kancellár.

Célok:

- **restauráció:** a forradalom előtti viszonyok helyreállítása - Feudális állameszmény.
- **legitimitás:** a régi dinasztikák hatalmának helyreállítása,
- **intervenció** (beavatkozás elve): katonai együttműködés, amennyiben a szövetség bármely országában forradalom törne ki, fegyveres segítő beavatkozást vállalnak a többiek.
- **cenzúra** - hadüzenet: az alkotmányosság, a népképviselőket, a sajtó- és lelkiismereti szabadságnak

Angliában a munkások kezdetben igen rossz körülmények között éltek:

- ✓ rossz a munkakörülmény
- ✓ 14-16 órát dolgoznak
- ✓ nőket és gyerekeket dolgoztatnak
- ✓ nincs szociális segítség (betegsegély, munkanélküli segély)
- ✓ nem védték őket törvények
- ✓ a munkabérek a létminimum alatt voltak
- ✓ törvény tiltotta a munkások szervezetbe tömörülését
- ✓ nyomorúságos életkörülmény

a munkások lázadnak a kedvezőtlen körülmények ellen

Angliában munkásmozgalmak alakulnak ki

- ✓ **géprombolás:** a gépeket tönkreteszik, mert úgy gondolják elveszik a munkát az emberektől
- ✓ szakmánként **szakszervezeteket** hoznak létre (TRADE UNIO) érdekeik képviselésére
- ✓ **sztrájk:** munkabeszüntetés (békés)
- ✓ **chartizmus:** (politikai érdekérvényesítés) a munkásság általános választójogot követel

a parlament visszautasítja, de megszületnek a gyári törvények

- ✓ munkaidő 10 óra
- ✓ nőket és gyerekeket nem alkalmazhatnak a bányákban
- ✓ 10 évnél fiatalabbak nem dolgozhatnak

A népek tavasza

I. A népek tavasza:

1848 tavaszán forradalmi hullám söpör végig Európában. A forradalmak a liberalizmus és a nacionalizmus eszméit követték.

Kirobbanás **politikai okai:**

- szűkített választójog,
- alkotmányosság hiánya.

A közép-reteg politikai követelésekkel lépett fel.

gazdasági okai:

- rossz termésű évek
- ipari válság

A forradalom futótűzként terjedt. A célkitűzések országonként eltérőek voltak.

Oroszországban és Törökországban népei nem lázadtak fel, *a hatalom szilárd maradt.*

II. A francia forradalom

Lajos Fülöp elutasította a választójog kiszélesítését és az alkotmányos kormányzást, ezért felkelés tör ki (1848. február 22.), a király Angliába szökik.

A hatalomra került polgárság (február 24.) kikiáltja a köztársaságot. Kiterjesztik a választójogot és biztosítják a polgári szabadságjogokat. A kormányban munkásvezetők is helyet kaptak, az új választásokon azonban nem kerülnek be, ezért a párizsi munkásság fellázad. A köztársasági elnök: Louis Bonaparte, Napóleon unokaöccse lett, aki a hadseregre támaszkodva rendet teremt.

III. Olasz forradalom

Célja az alkotmányosság megteremtése és az olasz egység létrehozása.

Az olasz egység kiindulópontja a Szárd királyság (**Piemont**).

Észak-Itáliában felkelés tört ki az osztrák uralom ellen, a piemontiak kikapnak. Rómában is a franciák levertek a felkelést, így **nem sikerül az egységet** létrehozni.

IV. A német forradalom

A francia forradalom hatására az uralkodók alkotmányos reformokat vezetnek be. A liberális követelések mellett (polgári szabadságjogok) a német egység létrehozására is törekedtek.

A **német egység** nem jött létre, mert az függött **Poroszország** és a **Habsburg Birodalom** hatalmi érdekeitől is.

V. A Habsburg birodalom forradalmi

Több helyen is forradalom tör ki a birodalomban: Bécs, Prága, Pest, Milánó, Velence. Március 13-án Bécsben is kitör a **forradalom**, Metternchet megbuktatják. Megtörtént a **jobbágyfelszabadítás**.

1848 nyarán úgy tűnt, hogy a Habsburgok úrrá lesznek a forradalmakon, már csak a magyar forradalom élt. A forradalom alatt V. Ferdinándot lemondatták, és Ferenc Józsefet koronázzák meg, aki Olmützban oktrojált (kényszerített, ráerőszakolt) alkotmányt adott a birodalomnak, amellyel leplezni kívánta az abszolutizmust.

Amerikai Egyesült Államok:

Az USA megalakulása után gyorsan növelte területét, egészen a Csendes-óceánig. Hatalmas mennyiségű mezőgazdasági terület, nyersanyag és Európából beözönlő munkaerő állt a gazdaság rendelkezésére. Az ipari forradalom Angliával egyidőben bontakozik ki, tőkés vállalkozások jöttek létre. Latin-Amerika felé nyitnak, a területet érdekszférájukba vonják. (Monroe-elve)

Latin-Amerika:

Lassabban fejlődik. A terület zömében spanyol és portugál gyarmat, de az anyaországok hanyatlása miatt a térség sem fejlődik. A kereskedelmet az angolok ragadták magukhoz. A kreolok a XIX. század elején kivívták a függetlenségüket, de a gazdaság ezután sem fejlődik. Az európai bevándorlók inkább Észak-Amerikába mennek.

Az ipari forradalom hatására egy újabb gyarmatosítási hullám indult el, mivel a Európa és Észak-Amerika gyorsan fejlődött és az olcsó európai árucikkek vevőre találtak Ázsiában. Másrészt a haditechnikájuk is egyre fejlettebb lett, így nem tudtak ellenállni a gyarmatosítóknak.

Afrikát peremterületei a franciák Dél-Afrikát az angolok gyarmatosították.

Indiát az angolok, a Brit Kelet- india Társaság szerzi meg. A XIX. században gazdaságilag teljesen függ Angliától.

Kína elzárkózott az európai kereskedők elől, csak néhány kikötőbe engedték be a kereskedelmi hajókat. A 17. század közepén a Csing-dinasztia is lezárta a kikötői, ezért az angolok ópiumot csempészték az országba, kitört az ópiumháború. Az angolok győznek, Hongkong 1842-ig angol gyarmat és megnyílnak a kínai piacok az angol áruk előtt.